

Хальмг келн äмтнä тууджин туск материалмуд

Хальмг келн äмтн эврәнн сән дурарн Äрäsäд ордж äгснäs авн 350 джилин öбн күүджäh учрар тууджин номин кандидат Н. В. Горбань болн философн номин кандидат Д. Д. Орлов, тууджин номин шинджлгнä Хальмг институтин даалгьврар Омск областин государственн архивäs хальмг келн äмтнä тууджин туск документс хäädжәнä.

Омск областин государственн архивд хадгьлгдджах документс XVIII—XIX зун джилин эргнä хальмг келн äмтнä туудж бичхд ик гидг үнтä булгнь болдж гархн. Зун гарин (хальмгин) хаана орн-нутгин туск ик үнтä материалмуд үүнд бäänä. XVIII болн XIX зун джиллä хальмг орс хойрин хоорнд бääсн залгьмджин тускар кесг документс герчлджәнä. Тер цагт ик гуулгä кеджäsнä туск, Зунгарин (хальмгудин) гуулгäчнр мелжä деегүр бääсн шивäsär йовдж гуулгä кедг бääснä болн орсин купчнр газадин ордудар йовдж гуулгä кеджäsнä туск документс үүнд бас бäänä. XVIII зун джилин 40-50 джилмудлä бääсн орс урчудин туск кергуулдврмуд чигн бäänä.

Е. И. Пугачевин гардсн

крестьян улсин алдр дäänд хальмгуд, орсин крестьянмудта болн уулин көдлмшчнртä хамдан орлцсн туск материал ик сенр болн номин ик үнтä документ болдж тоолгдхмн, Хасгин феодалмудт кел бärгдäл, тендäs Äрäsä ордж зулсн хальмгудин äгсн сурлгьана тускар ик гидг материалмуд бäänä. XVIII зун джилмудт хасгин орн-нутгт материалд жасн улсин бääдл эднä сурлгьан йир сäänär медгднä.

Хальмгин феодалмуд бийснь эврәнн хальмгудан мухлалдж, бийсиннь көтчан кедж батлхар седснä тускар болн Сибирин батлгдсн (крепостной) хальмгудин тускар, тедн батлгьна үлмägьяс гархар седснä тускар ик материал бäänä. Китдäs Сибирүр зулдж ирсн хальмгудин äгсн сурлгьана туск сенр документс бäänä. Хальмг келн-äмтн орсин орн-нутгт ордж äгхär зуткснä тускиг эн документ үзүлдж иткүлджәнä.

Омск областин Госархивин документс кевтән ик үнтä материал, эн документст хальмгин тууджчнр ончта онан äгч олзлх аргь олх-зөвтä.

Д. ОРЛОВ,
философин наукин кандидат.